

Päivi Väisänen-Haapanen

Valtiovarainministeriö

Lausuntopyyntönnö VM158:00/2020 VN/22283/2020

Luonnos hallituksen esitykseksi laeiksi valtionavustuslain ja valtiokonttorista annetun lain muuttamisesta

Kuntaliitto kiittää lausuntopyynnöstä luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi valtionavustuslain ja valtiokonttorista annetun lain muuttamisesta.

Hallituksen esityksen perusteluissa todetaan, että valtionavustusasioiden käsittelyä ja hallinnointia koskevat tietojärjestelmät ovat epäyhtenäisiä, eikä tietojärjestelmistä tai valtionavustustoiminnan tiedonhallinnasta ole säädöksiä. Valtionavustustoiminnan kehittämistä ja digitalisointia koskevan kehittämishankkeen tehtävänä olevien palvelujen toteuttaminen edellyttää valtionavustustoiminnan yhteisestä tietojärjestelmästä ja siihen liittyvistä tiedonhallintaa koskevista tehtävistä ja viranomaisten toimivaltasuhteista säättämistä.

Valtionhallinnon valtionavustustoiminnan kehittämistä ja digitalisointia koskevan kehittämishankkeen tavoitteena on lisätä valtionavustustoiminnan tehokkuutta ja läpinäkyvyyttä kehittämällä koko valtionhallinnon kattava digitalisoitu valtionavustusprosessi, joka sisältäisi asiakaslähtöisen yhtenäisen toimintamallin ja tietojärjestelmät. Uudistuksen tavoitteena on edistää hyvää ja avointa hallintoa, valtionavustustoiminnassa syntyvän tiedon saatavuutta ja käyttöä, varmistaa avustuspäätösten avoimuutta ja oikeudenmukaisuutta, vähentää avustusten päällekkäisyyttä sekä parantaa avustusten tarkoituksenmukaista kohdentumista, strategisen ohjauksen edellytysten vahvistamista ja yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Tarkoituksena on myös tukea valtionavustusten aseman selkeyttämistä politiikkaohjauksen välineenä. Uudistuksessa yhdenmukaistettaisiin valtionavustuksia koskevia viranomaisten menettelyjä, ja tämä muutos parantaa avustusten hakijoiden ja saajien yhdenvertaisuutta sekä tasapuolista kohtelua ja oikeusturvaa valtionavustustoiminnassa.

Kuntaliitto pitää lainsäädännön ajantasaistamista ja tavoitteita hyvänä. Valtionhallinnon eri valtionapuviranomaisten yhteistyön vahvistaminen, toimintamallien yhtenäistäminen sekä digitalisoinnin kehittäminen ovat oikeansuuntaisia toimenpiteitä. Valtionavustusta koskevan tiedon keskittäminen yhteen paikkaan ja avoimuus tukevat myös valtionavustusten saajia niin rahoituksen hakuvaiheessa kuin myönnettyjä avustuksia koskevan tiedon hyödyntämisessä. Nykyisellään tieto valtionavustushauista ja myönnettyistä avustuksista on hajallaan ja hajanaista.

Valtionavustustoiminnan tietojärjestelmän integrointi muiden julkisen rahoituksen ja rahoituksen saajien tietojen kanssa pitkällä aikavälillä tukee tiedon tehokasta hyödyntämistä ja päällekkäisen tiedonkeruun vähentämistä.

Valtionavustustoiminnan digitalisaation kehittämisen myötä on arvioitava myös valtionavustuksen saajille mahdollisesti syntyviä taloudellisia vaikutuksia esimerkiksi tietojärjestelmien osalta.

Valtiovarainministeriö vastaisi jatkossa valtionavustuslainsäädännön lisäksi valtionavustustoiminnan strategisesta kehittämisestä ja koordinaatiosta. Tällä varmistettaisiin hankekauden päättymisen jälkeen valtionavustustoiminnan jatkuva koordinoitu kokonaisvaltainen kehittäminen.

Valtionavustusten kehittäminen yhtenäisenä kokonaisuutena edellyttää sekä tietojärjestelmien että toiminnan uudistamista. Kokonaisvaltainen koordinointi valtionavustustoiminnan kehittämisessä on perustelua, sillä valtionapuviranomaisten määrä on suuri. Kuntaliitto pitää tärkeänä, että VA-tietojärjestelmän kehittämistä toteutetaan jatkossa yhteistyössä valtionapuviranomaisten, Valtiokonttorin sekä valtionavustuksia hakevien organisaatioiden kanssa. Kuntaliitto osallistuu valtionavustustoiminnan kehittämis- ja digitalisointihankkeeseen ja toimii mielellään yhteistyössä myös jatkossa.

Kuntaliitto kiinnittää lisäksi huomiota siihen, että meneillään olevien lainsäädäntö- ja digikehityshankkeiden vaikutuksia tulisi ennakoida ja kohdentaa avustusta näiden toteutukselle oikea-aikaisesti. Digitalisaation nopean kehityksen vuoksi on suunnitteilla tai meneillään useita valtakunnallisia digikehityshankkeita, jotka tuovat vaatimuksia ja rahoitustarpeita kunnille. Näiden hallintaa varten tarvitaan kokonaiskuvaa kehittämistarpeista, rahoituksesta ja aikataulusta.

Esityksen mukaan kuntasektorilla valtionavustuksista muodostuu nykyistä selkeämpi kokonaiskuva. Valtionavustushakujen päällekkäisyydet ja mahdolliset ristiriitaiset tavoitteet poistuvat ja tavoitteet yhdenmukaistuvat kunnan hyvinvointitehtävän kokonaistavoitteisiin nähden. Tietoperusteisesti kohdennetulla valtionavustuksella voidaan vaikuttaa tehokkaasti kuntien palvelujen järjestämiseen. Väliaikainen hankekehittäminen vähenee ja pysyvän toiminnan ja palvelujen kehittäminen lisääntyy. Kun kunnille tarkoitettujen avustushakujen määrä vähenee, myös pienillä kunnilla on nykyistä paremmin resursseja osallistua hakuihin. Samalla tavoitteena nähdään pyrkimys suurempiin hankekokonaisuuksiin ja kumppanuksiin.

Kuntaliitto korostaa sitä, että pysyväisluonteisen valtionosuusrahoituksen tulee olla riittävä lainsäädännön edellyttämien tehtävien ja velvoitteiden hoitamiseen nähden. Valtionavustusrahoituksen tehtävänä ei tulisi olla valtionosuusrahoituksen riittämättömyyden paikkaaminen erilaisten valtiontalouden säästötoimenpiteiden seurauksena. Valtionavustusrahoitus tulee kohdentaa määräaikaisiin kokeilu- ja kehittämistehtäviin, eikä suunnata toimintalainsäädäntöön sisältyvien tehtävien hoitamiseen. Näin avustushakujen määrää voidaan kohtuullistaa. Avustusrahoituksella voidaan myös tukea esimerkiksi hallinnonrajat ylittävää yhteistyötä, eri toimijoiden ja kuntien yhteistyötä ja rakenteiden kehittämistä. Suurempiin valtionavusteisiin hankekokonaisuuksiin ja kumppanuuksiin kuntien tulisi kuitenkin voida osallistua ensisijaisesti paikallisen kehittämistarpeiden perusteella, ei avustukseen sisältyvien ehtojen täyttämisen vuoksi.

Esityksessä on todettu velvoite pitää ajan tasalla avustuksen vastuuhenkilöitä koskevat VA-tietojärjestelmään tallennetut tiedot, jotka tallennettaisiin valtionapuviranomaisen toimesta valtionavustuksen myöntämisen yhteydessä. Valtionavustuksen käytön aikana valtionavustuksen saajan tulisi muuttaa mahdollisesti muuttuneet vastuuhenkilöitä koskevat tiedot.

Valtionavustus voidaan myöntää myös käytettäväksi valtionavustuspäätöksen mukaista käyttötarkoitusta toteuttavan muun kuin saajan toiminnan tai hankkeen avustamiseen. Näissä erityistapauksissa valtionavustuksen saajan tulisi huolehtia myös siitä, että VA-tietojärjestelmään mahdollisesti tallennetut tiedot muistakin kuin sen omista vastuuhenkilöistä pysyvät ajan tasalla.

Valtionavustuspäätöksen yhteydessä on tarpeen huolehtia ilmoittamisveloitteen tiedottamisesta valtionavustuksen saajan sekä muiden kuin omien vastuuhenkilöiden osalta.

Säännöksen mukaan valtionapuviranomaisen, joka ei ole ottanut edellä 32 a §:n 1 momentissa tarkoitettuja palveluja kokonaisuudessaan käyttöön, olisi tallennettava haettaviksi julistamiaan ja myöntämiään valtionavustuksia koskevat tiedot VA-tietojärjestelmään 1.1.2023 alusta lukien, mutta voi ryhtyä toimenpiteisiin ennen lain voimaan tuloa. Eräät valtionapuviranomaiset valmistelevat pilottihankkeina omien valtionavustusjärjestelmiensä uudistamista siten, että ne perustuisivat uuden VA-tietojärjestelmän käyttöön mahdollisimman nopeasti. Tästä syystä ehdotetaan säädettäväksi erikseen, että valtionapuviranomainen voisi ryhtyä VA-tietojärjestelmän käyttöönoton edellyttämiin toimenpiteisiin jo ennen lain voimaantuloa 1.9.2021.

Siirtymäaika on tarpeellinen, mikäli valtionapuviranomaisella ei ole mahdollisuutta tallentaa tietoja aikaisemmin. Toivottavaa kuitenkin on, että yhtenäiseen toimintamalliin siirrytään mahdollisimman nopeasti. Kuntaliitto suhtautuu myönteisesti syksyllä 2021 toteutettavien pilottihankkeiden valmistelun etenemiseen.

Lopuksi Kuntaliitto edellyttää, että hallituksen esitys käsitellään Kunnallistalouden ja -hallinnon neuvottelukunnassa Kuntalain (410/2015) 13 §:n perusteella.

SUOMEN KUNTALIITTO

Jarkko Huovinen
johtaja, elinvoima ja talous

Päivi Väisänen-Haapanen
erityisasiantuntija